

მტკიცებაშულებათა შეფასებისა და დასაშვებობის ცალკეული ასპექტები სისხლის სამართლის პროცესში

ასოცირებული პროფესორი, სამართლის დოქ. *მაკა ხოდელი* LL.M. (ფრაიბურგი), ივანე ჯავახიშვილის სახელობის თბილისის სახელმწიფო უნივერსიტეტი

I. შესავალი

მე-19 საუკუნის პირველ ნახევრამდე ევროპის ბევრ ქვეყანაში მოქმედებდა საკანონმდებლო რეგულირება, რომელიც განსაზღვრავდა, თუ კონკრეტულად რომელი მტკიცებულებები იყო საჭირო პირის მსჯავრდებისთვის.¹ მოგვიანებით ჩამოყალიბდა მოსაზრება, რომ მსგავსი მიდგომა შესაძლოა დიდი რისკის მატარებელი ყოფილიყო, რადგან ამით შეიძლებოდა უდანაშაულო პირის მსჯავრდება, თუკი მონმე იცრუებდა ანდა აღიარებთი ჩვენება იქნებოდა ყალბი (იქნებ წამებით მოპოვებულიც კი).² ამიტომ მოსამართლეს მიენიჭა ნაწილობრივი თავისუფლება მტკიცებულებათა შეფასებისას.³ ორი პირდაპირი მონმისა და აღიარებთი ჩვენების არსებობა მოსამართლეს კი აღარ აიძულებდა, არამედ უფლებამოსილებას აძლევდა გაესამართლებინა პირი.⁴

რა პრინციპებით ხელმძღვანელობს დღეს მოსამართლე მტკიცებულებათა შეფასებისას? რა ძირითად

თად კრიტერიუმებს უნდა აკმაყოფილებდეს მტკიცებულება, რომ ის დასაშვებად იქნეს ცნობილი სისხლის სამართლის პროცესში? აღნიშნული საკითხების შესახებ დროთა განმავლობაში განსხვავებული მოსაზრებები ყალიბდებოდა და დღესაც არ არსებობს ამ საკითხის შესახებ ერთიანი პოზიცია, როგორც ქართულ, ისე გერმანულ სისხლის სამართლის პროცესში.⁵

ამ საკითხების ირგვლივ არსებული აქტუალური პრობლემური ასპექტების გარკვევის მიზნით წინამდებარე სტატიაში განხილული იქნება გერმანულ და ქართულ სამართალში განვითარებული მტკიცებულებათა შეფასებისა (II ნაწილი) და მტკიცებულებათა დასაშვებობის (III ნაწილი) საკითხები.

II. მტკიცებულებათა შეფასება

მოსამართლის დამოუკიდებლობის გარანტიამ, რომელმაც მე-19 საუკუნეში ბევრი ევროპული ქვეყნის კონსტიტუციაში ჰპოვა ასახვა, და სასამართლო განაჩენისადმი მზარდმა ნდობამ განაპირობა ის, რომ მტკიცებულებათა კანონმდებლობით დადგენილი წესების კონცეფცია შეიცვალა მტკიცებულებათა თავისუფალი შეფასების პრინციპით.⁶ ფილოსოფიური შეხედულებებით გაჯერებული მე-18 და მე-19 საუკუნის სისხლის სამართლის მეცნიერება მივიდა იმ დასკვნამდე, რომ მტკიცებულებათა შეფასებისას სახეზეა ისეთი პრობლემატიკა, რომლის

¹ საკმარის მტკიცებულებად, როგორც წესი, ითვლებოდა ორი პირდაპირი მონმის ჩვენება, ასევე, ბრალდებულის აღიარებთი ჩვენება; მსგავსი წესები იყო ე.წ. პოზიტიური მტკიცებულებათა თეორიის გამოხატულება, იხ. *Frisch, Wolfgang*, Von Beweisregeln über die freie zur strukturierten Beweiswürdigung, in: Fischer, Thomas (Hrsg.), Beweis, Baden-Badener Strafrechtsgespräche, Band 4, 2019, S. 161-162.

² *Frisch, Wolfgang*, Von Beweisregeln über die freie zur strukturierten Beweiswürdigung, in: Fischer, Thomas (Hrsg.), Beweis, Baden-Badener Strafrechtsgespräche, Band 4, 2019, S. 162.

³ შედეგად, პოზიტიური მტკიცებულებათა თეორია შეიცვალა ნეგატიური მტკიცებულებათა თეორიით, *Frisch, Wolfgang*, Von Beweisregeln über die freie zur strukturierten Beweiswürdigung, in: Fischer, Thomas (Hrsg.), Beweis, Baden-Badener Strafrechtsgespräche, Band 4, 2019, S. 163.

⁴ *Frisch, Wolfgang*, Von Beweisregeln über die freie zur strukturierten Beweiswürdigung, in: Fischer, Thomas (Hrsg.), Beweis, Baden-Badener Strafrechtsgespräche, Band 4, 2019, S. 163.

⁵ *Frisch, Wolfgang*, Von Beweisregeln über die freie zur strukturierten Beweiswürdigung, in: Fischer, Thomas (Hrsg.), Beweis, Baden-Badener Strafrechtsgespräche, Band 4, 2019, S. 161.

⁶ *Frisch, Wolfgang*, Von Beweisregeln über die freie zur strukturierten Beweiswürdigung, in: Fischer, Thomas (Hrsg.), Beweis, Baden-Badener Strafrechtsgespräche, Band 4, 2019, S. 164; *Frisch, Wolfgang*, Beweiswürdigung und die richterliche Überzeugung, in: Rotsch, Thomas (Hrsg.), Zehn Jahre ZIS – Zeitschrift für Internationale Strafrechtsdogmatik, 1. Aufl., 2018, S. 860.

გადაჭრა მხოლოდ საკანონმდებლო რეგულირებით ნაკლებადაა შესაძლებელი.⁷ აქ მნიშვნელოვან როლს თამაშობს განსხვავებული გამოცდილება, მოსაზრებები, რომლებიც, საკითხის კომპლექსურობიდან გამომდინარე, ვერასდროს იქნება კანონმდებლობით დადგენილ რამდენიმე ნესზე დაყვანილი.⁸

მტკიცებულებათა შეფასებისას საქმე არ ეხება მხოლოდ ფაქტობრივი გარემოებების უბრალო ანონ-დანონვას, რომლებიც დანაშაულის ჩადენის ან არჩადენის შესახებ ინფორმაციას შეიცავენ, არამედ მტკიცებულებათა შესაბამისი შეფასება წარმოადგენს ბევრად ზუსტად სტრუქტურირებულ პროცესს.⁹ ამ სტრუქტურირებული პროცესის ცენტრში დგას კონკრეტული ჰიპოთეზა, რომლის ნამდვილობა უნდა შემოწმდეს.¹⁰ დანაშაულის ჩადენის შესახებ ჰიპოთეზის ნამდვილობის დასადგენად პირველ რიგში საჭირო და აუცილებელია მტკიცებულების არსებობა, რომელიც აღნიშნულ ჰიპოთეზას ადასტურებს,¹¹ მაგ.: ისეთი მოწმეთა ჩვენებები, რომელთა სარწმუნოების დადგენა შესაძლებელია, რადგან ისინი გარკვეულ განსაზღვრულ წინაპირობებს აკმაყოფილებენ.¹² თუკი არ იარსებებს საკმარისი მტკიცებულებები, მაშინ ვერასოდეს იქნება შესაძლებელი, დანაშაულის ჩადენის შესახებ ჰიპო-

თეზის სარწმუნოდ მიჩნევა და მისი რაციონალურად დასაბუთება.¹³

როგორც უკვე აღინიშნა, მოცემული მტკიცებულებები უნდა აკმაყოფილებდეს გარკვეულ დადგენილ წინაპირობებს, მაგ. არ უნდა არსებობდეს ეჭვი იმის შესახებ, რომ მოწმეს, რომელმაც მისცა ჩვენება, აქვს მეხსიერების პრობლემები ან მისი ნება არ იყო თავისუფალი; წინააღმდეგ შემთხვევაში აღნიშნულ მტკიცებულებებს ვერ მიენიჭება მტკიცებითი მნიშვნელობა.¹⁴

მოსამართლემ უნდა შეაფასოს ყველა ყურადსაღები ჰიპოთეზა.¹⁵ კონკურენტი ჰიპოთეზების გამორიცხვისას არ კმარა გადანყვეტილების მიღება მოსამართლის ემოციების, გრძობების შესაბამისად, მაგ. იმის მტკიცება, რომ მოსამართლისათვის მსხვერპლის ჩვენება უფრო სანდო ჩანს, ვიდრე – ბრალდებულის.¹⁶ გრძობები ყოველთვის მეტად სუბიექტურია, განსხვავებული და ნაკლებად სანდო, მასზე დაყრდნობით პირის მსჯავრდება არ იქნებოდა ლეგიტიმური; საჭიროა საფუძვლები, რომლებიც ობიექტურად გასაგები და მისაღებია, რომლებსაც შეუძლია კონკურენტი ჰიპოთეზების გამორიცხვა, რადგანაც ისინი ეფუძნება ლოგიკას და გამოცდილებას.¹⁷

⁷ *Frisch, Wolfgang*, Von Beweisregeln über die freie zur strukturierten Beweiswürdigung, in: Fischer, Thomas (Hrsg.), Beweis, Baden-Badener Strafrechtsgespräche, Band 4, 2019, S. 165.

⁸ *Frisch, Wolfgang*, Von Beweisregeln über die freie zur strukturierten Beweiswürdigung, in: Fischer, Thomas (Hrsg.), Beweis, Baden-Badener Strafrechtsgespräche, Band 4, 2019, S. 165.

⁹ *Frisch, Wolfgang*, Beweiswürdigung und die richterliche Überzeugung, in: Rotsch, Thomas (Hrsg.), Zehn Jahre ZIS – Zeitschrift für Internationale Strafrechtsdogmatik, 1. Aufl., 2018, S. 860.

¹⁰ *Frisch, Wolfgang*, Beweiswürdigung und die richterliche Überzeugung, in: Rotsch, Thomas (Hrsg.), Zehn Jahre ZIS – Zeitschrift für Internationale Strafrechtsdogmatik, 1. Aufl., 2018, S. 861.

¹¹ *Frisch, Wolfgang*, Von Beweisregeln über die freie zur strukturierten Beweiswürdigung, in: Fischer, Thomas (Hrsg.), Beweis, Baden-Badener Strafrechtsgespräche, Band 4, 2019, S. 172.

¹² *Frisch, Wolfgang*, Beweiswürdigung und die richterliche Überzeugung, in: Rotsch, Thomas (Hrsg.), Zehn Jahre ZIS – Zeitschrift für Internationale Strafrechtsdogmatik, 1. Aufl., 2018, S. 861.

¹³ *Frisch, Wolfgang*, Beweiswürdigung und die richterliche Überzeugung, in: Rotsch, Thomas (Hrsg.), Zehn Jahre ZIS – Zeitschrift für Internationale Strafrechtsdogmatik, 1. Aufl., 2018, S. 861; *Frisch, Wolfgang*, Von Beweisregeln über die freie zur strukturierten Beweiswürdigung, in: Fischer, Thomas (Hrsg.), Beweis, Baden-Badener Strafrechtsgespräche, Band 4, 2019, S. 172.

¹⁴ *Frisch, Wolfgang*, Von Beweisregeln über die freie zur strukturierten Beweiswürdigung, in: Fischer, Thomas (Hrsg.), Beweis, Baden-Badener Strafrechtsgespräche, Band 4, 2019, S. 172.

¹⁵ *Frisch, Wolfgang*, Beweiswürdigung und die richterliche Überzeugung, in: Rotsch, Thomas (Hrsg.), Zehn Jahre ZIS – Zeitschrift für Internationale Strafrechtsdogmatik, 1. Aufl., 2018, S. 863.

¹⁶ *Frisch, Wolfgang*, Beweiswürdigung und die richterliche Überzeugung, in: Rotsch, Thomas (Hrsg.), Zehn Jahre ZIS – Zeitschrift für Internationale Strafrechtsdogmatik, 1. Aufl., 2018, S. 863; *Frisch, Wolfgang*, Von Beweisregeln über die freie zur strukturierten Beweiswürdigung, in: Fischer, Thomas (Hrsg.), Beweis, Baden-Badener Strafrechtsgespräche, Band 4, 2019, S. 174.

¹⁷ *Frisch, Wolfgang*, Beweiswürdigung und die richterliche Überzeugung, in: Rotsch, Thomas (Hrsg.), Zehn Jahre ZIS – Zeitschrift für Internationale Strafrechtsdogmatik, 1. Aufl., 2018, S. 863; *Frisch, Wolfgang*, Von Beweisregeln über die

საქართველოს კონსტიტუციის 63-ე მუხლით დადგენილი მოსამართლის დამოუკიდებლობის გარანტიას საერთო სასამართლოების შესახებ საქართველოს ორგანული კანონის მე-7 მუხლის პირველი ნაწილი კონკრეტულად განმარტავს, რომ მოსამართლე ფაქტობრივ გარემოებებს აფასებს და გადაწყვეტილებებს იღებს მხოლოდ საქართველოს კონსტიტუციის, საერთაშორისო სამართლის საყოველთაოდ აღიარებული პრინციპებისა და ნორმების, სხვა კანონების შესაბამისად და თავისი შინაგანი რწმენის საფუძველზე.

მტკიცებულებათა შეფასების სტრუქტურირებულ პროცესში, კანონიერების პრინციპის დაცვის გათვალისწინებით, მთავარი მაინც რაციონალურობის მოთხოვნებია. შინაგანი რწმენა და „ჭეშმარიტად მიჩნევა“ არის უფრო მეტად რაციონალური პროცესის შედეგი, რომელშიც ბრალდების ჰიპოთეზა შემოწმდება, მასთან წინააღმდეგობაში მყოფი ჰიპოთეზები კი გამოირიცხება გამოცდილებისა თუ აზროვნების კანონების გათვალისწინების შედეგად.¹⁸

III. მტკიცებულებათა დასაშვებობა

საქართველოს სისხლის სამართლის საპროცესო კოდექსის¹⁹ 82-ე მუხლის პირველი ნაწილი ადგენს, რომ მტკიცებულება უნდა შეფასდეს სისხლის სამართლის საქმესთან მისი რელევანტურობის, დასაშვებობის და უტყუარობის თვალსაზრისით.

მტკიცებულებათა დასაშვებობის საკითხთან დაკავშირებით მოსამართლე უფლებამოსილია და-

მოუკიდებლად მიიღოს გადაწყვეტილება.²⁰ მოსამართლის მიერ მტკიცებულების თავისუფალი შეხედულებით შეფასება იზღუდება, მაგალითად, დაუშვებელი მტკიცებულების არსებობით.²¹ საქართველოს სსსკ არ იცნობს დასაშვები მტკიცებულების ცნებას და განმარტავს, რომ „მტკიცებულება დასაშვებად მიიჩნევა, თუ მისი დაუშვებლად ცნობის საფუძველი არ არსებობს“.²² ამასთან საინტერესოა, რომ გერმანიის სსსკ მტკიცებულებათა დაშვების წინაპირობებს კი არ ადგენს, არამედ განსაზღვრავს მტკიცებულებათა დასაშვებობის აკრძალვის (გამორიცხვის) გარემოებებს.²³

საქართველოს კონსტიტუციის 31-ე მუხლის მე-10 პუნქტის თანახმად, კანონის დარღვევით მოპოვებულ მტკიცებულებას იურიდიული ძალა არა აქვს. აღსანიშნავია, რომ საქართველოს საკონსტიტუციო სასამართლო თავის გადაწყვეტილებაში კონსტიტუციის ამ დათქმას სამართლებრივი სახელმწიფოს პრინციპის გამოხატულებად მიიჩნევს.²⁴

მტკიცებულებათა დასაშვებობის საკითხი რჩება სისხლის სამართლის პროცესში ერთ-ერთ ყველაზე კომპლექსურ პრობლემად.²⁵ გერმანული

²⁰ თუმანიშვილი, გიორგი, მუხლი 72. დაუშვებელი მტკიცებულება, წიგნში: გიორგაძე, გიორგი (მთ. რედ.), საქართველოს სისხლის სამართლის საპროცესო კოდექსის კომენტარი, 2015, გვ. 250, ჩომახაშვილი, ქეთევან/თომასი, თამარ/ძებნიაური, გირშელ/ოსევაშვილი, სალომე/პატარიძე, მარია, მტკიცებულებები სისხლის სამართლის პროცესში, 2016, გვ. 28 და მომდევნო გვერდი; მოსამართლის უფლებამოსილებასთან დაკავშირებით იხ. ჯორბენაძე, ომარ/ხათაშვილი, ელენე, მტკიცებულებათა დაუშვებლად ცნობის ზოგიერთი საკითხი, მართლმსაჯულება და კანონი N2 (54) 2017, 108, 110 და მომდევნო გვერდები (ხელმისაწვდომია: <http://www.supremecourt.ge/files/upload-file/pdf/martlmsajuleba-da-kanoni-2017w-n2.pdf>, ბოლოს ნანახია: 20.11.2023).

²¹ ლალიაშვილი, თამარ, საქართველოს სისხლის სამართლის პროცესი, ზოგადი ნაწილი, 2015, გვ. 133.

²² საქართველოს საკონსტიტუციო სასამართლოს 2015 წლის 31 ივლისის N2/2/579 გადაწყვეტილება, II.პ.13. (ხელმისაწვდომია: <https://constcourt.ge/ka/judicial-acts?legal=1018>, ბოლოს ნანახია: 17.11.2023).

²³ Weil, Randi, Verwendungsregelungen und Verwertungsverbote im Strafprozessrecht, 2021, S. 34.

²⁴ საქართველოს საკონსტიტუციო სასამართლოს 2015 წლის 31 ივლისის N2/2/579 გადაწყვეტილება, II.პ.1. (ხელმისაწვდომია: <https://constcourt.ge/ka/judicial-acts?legal=1018>, ბოლოს ნანახია: 17.11.2023).

²⁵ აღნიშნულ საკითხს ეძღვნება ძალიან მოცულობითი ლიტერატურა და კაზუსტური სასამართლო პრაქტიკა;

freie zur strukturierten Beweiswürdigung, in: Fischer, Thomas (Hrsg.), Beweis, Baden-Badener Strafrechtsgespräche, Band 4, 2019, S. 174.

¹⁸ კანონმდებლის გადაწყვეტილება – პირის მსჯავრდება მომხდარიყო მოსამართლის შინაგანი რწმენის საფუძველზე, ამოქმედებისთანავე გახდა კრიტიკის ობიექტი; კრიტიკოსთა მიხედვით, არარაციონალურია მოსამართლის შინაგანი რწმენით გადაწყვეტილების მოთხოვნა, რადგან რაციონალურად შეუძლებელია განისაზღვროს, თუ როგორ უნდა მივიდეს მოსამართლე სუბიექტურად საქმის ობიექტური გარემოებების საფუძველზე შინაგან რწმენამდე, იხ. Frisch, Wolfgang, Beweiswürdigung und die richterliche Überzeugung, in: Rotsch, Thomas (Hrsg.), Zehn Jahre ZIS – Zeitschrift für Internationale Strafrechtsdogmatik, 1. Aufl., 2018, S. 865.

¹⁹ შემდგომში შემოკლებულია, როგორც სსსკ.

მეცნიერის ბელინგის პოზიციას თუ გავიზიარებთ, მაშინ კანონდარღვევით მოპოვებულ მტკიცებულებათა დასაშვებობა ყველა შემთხვევაში უნდა გამოვრიცხოთ.²⁶ თუმცა, შესაძლოა, მტკიცებულებათა დაუშვებლად ცნობა საქმეზე ჭეშმარიტების დადგენის დამაბრკოლებელი გარემოება აღმოჩნდეს,²⁷ ამიტომ განვითარდა მოსაზრება იმასთან დაკავშირებით, რომ მტკიცებულებათა მოპოვების დროს დაშვებულმა ყველა შეცდომამ თავისთავად არ უნდა გამოიწვიოს სისხლის სამართლის პროცესიდან მათი გამორიცხვა.²⁸

გერმანულ ლიტერატურაში განასხვავებენ მტკიცებულებათა ე.წ. დამოუკიდებელი გამორიხვის გარემოებებს (*selbstständige Beweisverwertungsverbote*) და მტკიცებულებათა ე.წ. დამოკიდებული გამორიცხვის გარემოებებს (*unselbstständige Beweisverwertungsverbote*).²⁹ პირველის შემთხვევაში, გასათვალისწინებელია, რომ მტკიცებულებათა მოპოვება ხდება კანონით დადგენილი წინაპირობების ფარგლებში³⁰, თუმცა დადგენილია გარკვეული თემები, საიდან მოპოვებული მონაცემების გამოყენებაც სისხლის სამართლის პროცესში არ უნდა მოხდეს, მაგ.: პირადი ცხოვრების ძირითადი სფერო, პირადი ჩანაწერების (დღიურის) ინტიმური ჩანაწერები,³¹ ჩვენების მიცემაზე უარის თქმის უფლება³². მტკიცებულებათა ე.წ. დამოკიდებული

გამორიცხვის გარემოებების დროს კი მტკიცებულებათა ხელმისაწვდომობა გარკვეული თემატიკიდან გამომდინარე კი არ არის შეზღუდული, არამედ იმიტომ, რომ მტკიცებითი ფაქტები აკრძალული გზით იქნა მოპოვებული;³³ ასეთი შემთხვევების დროს კი არ არსებობს ავტომატური შედეგი მტკიცებულებათა მოპოვების დროს დაშვებულ შეცდომასა და მისი პროცესიდან გამორიცხვას შორის.³⁴

სისხლის სამართლის პროცესში ერთმნიშვნელოვნად დაუშვებელი შეიძლება იყოს მხოლოდ ისეთი მონაცემები, რომლების შესახებაც კანონში პირდაპირ არის დარეგულირებული გამორიცხვის მოთხოვნა (მაგ., გერმანიის სსსკ პარაგრაფები 136a Abs. 3, S.2, 81 c Abs.3. S. 5).³⁵ ქართულ სსსკ-ში მაგ.: ინფორმაციის გაცვლის მოთხოვნის შემდეგ იმ მომენტისთვის არსებული მასალის მხარისთვის სრული მოცულობით გადაუცემლობა იწვევს ამ მასალის დაუშვებელ მტკიცებულებად ცნობას (სსსკ 83-ე მუხლის მე-3 ნაწილი); დაუშვებელი მტკიცებულებაა ის განცხადება, რომელიც დაკავებულმა კანონით დადგენილი განმარტების მიღებამდე გააკეთა (სსსკ 174-ე მუხლის პირველი ნაწილი). აღნიშნულს, ასევე, ეწოდება მტკიცებულებათა გამორიცხვის აბსოლუტური გარემოებები (დანერვილი, დამოკიდებული გამორიცხვის გარემოებები)³⁶.

მტკიცებულებათა ე.წ. დამოკიდებული გამორიცხვის გარემოებები გამომდინარეობენ მტკიცებულებათა მოპოვების წესის დარღვევიდან.³⁷ ამ უკანასკნელის ბელინგიდან მოყოლებული მარტივად მოიხსენიებენ, როგორც მტკიცებულებათა აკრძალვას, თუმცა, ამ ტერმინის ქვეშ გაიგება: მტკიცებულებათა აკრძალვა გარკვეული თემების მიხედვით, გარკვეული საშუალებებისა და გარკვე-

Hegmanns, Michael, Beweisverwertungsverbote, in: Rotsch, Thomas (Hrsg.), Zehn Jahre ZIS – Zeitschrift für Internationale Strafrechtsdogmatik, 1. Aufl., 2018, S. 867.

²⁶ *Beling, Ernst*, Die Beweisverbote als Grenzen der Wahrheitserforschung im Strafprozess, 1968, S. 30.

²⁷ *Ambos, Kai*, Beweisverwertungsprobleme, 2010, S. 24.

²⁸ *თუმანიშვილი, გიორგი/გეგეშიძე, თამარ*, მტკიცებულებათა სახეები და ცალკეული მტკიცებულებების დასაშვებობის პრობლემები, წიგნში: ევროპული და საერთაშორისო სამართლის ზეგავლენა ქართულ სისხლის საპროცესო სამართალზე, 2019, გვ. 379, 384; *Heger, Martin/Polreich, Erol*, Strafprozessrecht, 2. Aufl., 2018, Rn. 395.

²⁹ *Hegmanns, Michael*, Beweisverwertungsverbote, in: Rotsch, Thomas (Hrsg.), Zehn Jahre ZIS – Zeitschrift für Internationale Strafrechtsdogmatik, 1. Aufl., 2018, S. 868.

³⁰ *Heger, Martin/Polreich, Erol*, Strafprozessrecht, 2. Aufl., 2018, Rn. 395; *Weil, Randi*, Verwendungsregelungen und Verwertungsverbote im Strafprozessrecht, 2021, S. 34.

³¹ *Hegmanns, Michael*, Beweisverwertungsverbote, in: Rotsch, Thomas (Hrsg.), Zehn Jahre ZIS – Zeitschrift für Internationale Strafrechtsdogmatik, 1. Aufl., 2018, S. 868.

³² *Weil, Randi*, Verwendungsregelungen und Verwertungsverbote im Strafprozessrecht, 2021, S. 34-35.

³³ *Weil, Randi*, Verwendungsregelungen und Verwertungsverbote im Strafprozessrecht, 2021, S. 32.

³⁴ *Hegmanns, Michael*, Beweisverwertungsverbote, in: Rotsch, Thomas (Hrsg.), Zehn Jahre ZIS – Zeitschrift für Internationale Strafrechtsdogmatik, 1. Aufl., 2018, S. 868.

³⁵ *Hegmanns, Michael*, Beweisverwertungsverbote, in: Rotsch, Thomas (Hrsg.), Zehn Jahre ZIS – Zeitschrift für Internationale Strafrechtsdogmatik, 1. Aufl., 2018, S. 868.

³⁶ *Weil, Randi*, Verwendungsregelungen und Verwertungsverbote im Strafprozessrecht, 2021, S. 32.

³⁷ *Hegmanns, Michael*, Beweisverwertungsverbote, in: Rotsch, Thomas (Hrsg.), Zehn Jahre ZIS – Zeitschrift für Internationale Strafrechtsdogmatik, 1. Aufl., 2018, S. 870.

ული მეთოდების მიხედვით.³⁸ რამდენადაც კანონი არ განსაზღვრავს, თუ რა გარემოებებში დაიშვება კანონდარღვევით მოპოვებული მტკიცებულება და როდის უნდა მოხდეს მისი გამორიცხვა პროცესიდან, აღნიშნული საკითხი კვლავ რჩება საკამათოდ.³⁹

საქართველოს სსსკ განსაზღვრავს დაუშვებელი მტკიცებულების არსს და 72-ე მუხლის პირველ ნაწილში ადგენს, რომ არსებითი დარღვევით მოპოვებული მტკიცებულება და ამგვარი მტკიცებულების საფუძველზე კანონიერად მოპოვებული სხვა მტკიცებულება, თუ ის აუარესებს ბრალდებულის სამართლებრივ მდგომარეობას, დაუშვებელია და იურიდიული ძალა არ გააჩნია.

საქართველოს კონსტიტუცია არ განასხვავებს კანონის არსებით და არაარსებით დარღვევას⁴⁰ და იურიდიული ძალის არმქონედ აცხადებს კანონის დარღვევით მოპოვებულ ნებისმიერ მტკიცებულებას.⁴¹ ქართულ სამეცნიერო ლიტერატურაში გამოთქმულია მოსაზრება, რომ მტკიცებულების დასაშვებობის საკითხის გადაწყვეტისას აუცილებლად უნდა მოხდეს პროცესის მონაწილეთა უფლებების დაცვის ინტერესისა და საქმეზე ჭეშმარიტების დადგენის საჯარო ინტერესთა შეფასება.⁴²

³⁸ *Heghmanns, Michael*, Beweisverwertungsverbote, in: Rotsch, Thomas (Hrsg.), *Zehn Jahre ZIS – Zeitschrift für Internationale Strafrechtsdogmatik*, 1. Aufl., 2018, S. 870; *Meyer-Goßner, Lutz*, *Strafprozessordnung*, 59. Aufl., München, 2016, Einl. Rn. 51-55; ზოგიერთი მეცნიერი მტკიცებულებათა აკრძალვას იყენებს, როგორც ზოგად ტერმინს და მასში მოიაზრებს მტკიცებულებათა მოპოვების აკრძალვას და მტკიცებულებათა დასაშვებობის აკრძალვას. *Rogall, Klaus*, *Gegenwärtiger Stand und Entwicklungstendenzen der Lehre von den strafprozessualen Beweisverboten*, *ZStW (Zeitschrift für die gesamte Strafrechtswissenschaft)*, 91 (1979), 1, 4-7.

³⁹ *Weil, Randi*, *Verwendungsregelungen und Verwertungsverbote im Strafprozessrecht*, 2021, S. 33.

⁴⁰ ამასთან დაკავშირებით საინტერესოა საქართველოს საკონსტიტუციო სასამართლოს 2003 წლის 23 მაისის N 2/10/231 განჩინება საქმეზე მოქალაქეები *ივანე ოჩიგავა* და *ალექსანდრე აბრამიშვილი* საქართველოს პარლამენტის წინააღმდეგ (ხელმისაწვდომია: <https://constcourt.ge/ka/judicial-acts?legal=160>, ბოლოს ნანახია: 17.11.2023).

⁴¹ *ტურავა, მერაბ*, სამართლიანი სასამართლოს უფლება, ნიგნში: *ტურავა, პაატა* (სამეცნ. რედ.), საქართველოს კონსტიტუციის კომენტარი, თავი მეორე, საქართველოს მოქალაქეობა, ადამიანის ძირითადი უფლებანი და თავისუფლებანი, 2013, გვ. 513, 553.

⁴² *თუმანიშვილი, გიორგი*, მუხლი 72. დაუშვებელი მტკი-

თუმცა, სასამართლო პრაქტიკასთან მიმართებაში აღინიშნება, რომ ხშირ შემთხვევაში რთულია იმის დადგენა, თუ რის საფუძველზე ან რა ნორმაზე დაყრდნობით იხელმძღვანელა მოსამართლემ გადაწყვეტილების მიღებისას.⁴³ შეჯამების სახით, ქართულ იურიდიულ ლიტერატურაში გამოთქმული მოსაზრების თანახმად, თუკი მტკიცებულებათა მოპოვებისას კანონდარღვევა უმნიშვნელოა და არსებითად არ ლახავს ბრალდებულისა თუ პროცესის სხვა მონაწილის ძირითად უფლებებს, ამ შემთხვევაში სამართლებრივი სახელმწიფოსთვის მიუღებელი იქნება ამ მიზეზით მტკიცებულებათა დაუშვებლად ცნობა, რადგან შედეგად, ხელი შეეშლება საქმეზე ჭეშმარიტების დადგენას.⁴⁴ გასათვალისწინებელია ის გარემოებაც, რომ ქართული სისხლის სამართლის პროცესი გადამწყვეტ კრიტერიუმად მტკიცებულებათა დაუშვებლად ცნობის საკითხში განსაზღვრავს ბრალდებულის სამართლებრივი მდგომარეობის გაუმჯობესების წინაპირობას (სსსკ 72-ე მუხლის პირველი ნაწილი). აღნიშნული მიდგომა განვითარებულია გერმანულ სამეცნიერო ლიტერატურაშიც.⁴⁵

მტკიცებულებათა დასაშვებობის მეტად საკამათო საკითხთან მიმართებაში ლიტერატურაში განსხვავებული თეორიები ჩამოყალიბდა: ენ. ფუნქციონალური თეორია, ნორმის მიზნის დაცვის თე-

ორია, ნიგნში: გიორგაძე, გიორგი (მთ. რედ.), საქართველოს სისხლის სამართლის საპროცესო კოდექსის კომენტარი, 2015, გვ. 250.

⁴³ *ჩომახაშვილი, ქეთევან/თომაშვილი, თამარ/ძებნიაური, გირშელ/ოსეფაშვილი, სალომე/ვატარიძე, მარიამ*, მტკიცებულებები სისხლის სამართლის პროცესში, 2016, გვ. 149.

⁴⁴ *თუმანიშვილი, გიორგი*, მუხლი 72. დაუშვებელი მტკიცებულება, ნიგნში: გიორგაძე, გიორგი (მთ. რედ.), საქართველოს სისხლის სამართლის საპროცესო კოდექსის კომენტარი, 2015, გვ. 244, 250; *ჩომახაშვილი, ქეთევან/თომაშვილი, თამარ/ძებნიაური, გირშელ/ოსეფაშვილი, სალომე/ვატარიძე, მარიამ*, მტკიცებულებები სისხლის სამართლის პროცესში, 2016, გვ. 38.

⁴⁵ ბრალდებულის ინტერესების მიმართ დადებითი დამოკიდებულებით, ბრალდებულისადმი ე.წ. „კეთილგანწყობით“ ხასიათდება გერმანიაში განვითარებული „მიუღებელთაისის თეორია“, რომლის მიხედვითაც, აკრძალული მეთოდით მოპოვებული მტკიცებულება შეიძლება არ დაექვემდებაროს სისხლის სამართლის საქმიდან გამორიცხვის წესს, თუკი ის შეიცავს ბრალდებულისთვის სასარგებლო ინფორმაციას, იხ. *Roxin, Claus/Schäfer, Gerhard/Widmaier, Gunter*, *Mühlenteichtheorie*, *StV (Strafverteidiger)* 11/2006, 655, 656, 660.

ორია, პროცესის სამართლებრივი სახელმწიფოებრიობის აღდგენის თეორია, ანონ-დანონვის პრინციპი.⁴⁶

ე.ნ. ფუნქციონალური თეორიის თანახმად მტკიცებულებათა მოპოვების ყოველი დარღვეული ნესის შემთხვევაში შესაბამისად უნდა გადაწყდეს მოპოვებულ მტკიცებულებათა დაუშვებლად ცნობის საჭიროება.⁴⁷ ამ შემთხვევაში გასათვალისწინებელია მტკიცებულებათა დაუშვებლად ცნობის ყველაზე რელევანტური ფუნქციები, როგორცაა სისხლის სამართლებრივი დევნის ორგანოთა დისციპლინირება, ასევე, სისხლის სამართლის პროცესის სპეციალური, ანდა გენერალური პრევენციული მიზნის შენარჩუნება და გაძლიერება.⁴⁸ დისციპლინირების იდეა მიზნად ისახავს, მოპოვებული მტკიცებულებების დაუშვებლად ცნობის გაფრთხილებით სურვილი დაუკარგოს სისხლის სამართლებრივი დევნის ორგანოებს, დაარღვიონ საპროცესო სამართლებრივი ნესები.⁴⁹ ლიტერატურაში განხილულია მოსაზრება, რომ პირის მსჯავრდება პროცესში დაშვებული შეცდომის მიუხედავად იქნებოდა საზიანო დანაშაულის პრევენციის თვალსაზრისით, თუმცა, უფრო დამაზიანებელი იქნებოდა, თუკი აშკარა ბრალდებული პირის პასუხისმგებლობაში მიცემა ვერ მოხდებოდა სახელმწიფო ორგანოთა წარუმატებლობის გამო.⁵⁰

⁴⁶ *Heghmanns, Michael*, Beweisverwertungsverbote, in: Rotsch, Thomas (Hrsg.), Zehn Jahre ZIS – Zeitschrift für Internationale Strafrechtsdogmatik, 1. Aufl., 2018, S. 871 და მომდევნო გვერდები.

⁴⁷ *Heghmanns, Michael*, Beweisverwertungsverbote, in: Rotsch, Thomas (Hrsg.), Zehn Jahre ZIS – Zeitschrift für Internationale Strafrechtsdogmatik, 1. Aufl., 2018, S. 871.

⁴⁸ *Heghmanns, Michael*, Beweisverwertungsverbote, in: Rotsch, Thomas (Hrsg.), Zehn Jahre ZIS – Zeitschrift für Internationale Strafrechtsdogmatik, 1. Aufl., 2018, S. 871.

⁴⁹ თუმცა, აღნიშნულის შედეგად შესაძლოა, ისე გამოვიდეს, რომ სახელმწიფოს მხრიდან დაშვებულ ერთ უსამართლობას დაემატოს მეორე, როდესაც ხდება პირის პასუხისმგებლობისგან თავის არიდება სამართლიანობის პრინციპის დარღვევით, იხ. *Heghmanns, Michael*, Beweisverwertungsverbote, in: Rotsch, Thomas (Hrsg.), Zehn Jahre ZIS – Zeitschrift für Internationale Strafrechtsdogmatik, 1. Aufl., 2018, S. 871.

⁵⁰ *Heghmanns, Michael*, Beweisverwertungsverbote, in: Rotsch, Thomas (Hrsg.), Zehn Jahre ZIS – Zeitschrift für Internationale Strafrechtsdogmatik, 1. Aufl., 2018, S. 872. ფუნქციონალური თეორიის სუსტმა მხარეებმა განაპირობა სისხლის სამართლის პროცესში სამართლებრივი სახელმწიფოს პრინციპის აღდგენის მოძღვრების ჩამო-

ნორმის მიზნის დაცვის თეორიის თანახმად, მტკიცებულებათა დაუშვებლად ცნობის საკითხი უნდა გადაწყდეს იმის მიხედვით, რა არის დარღვეული საპროცესო სამართლებრივი ნორმის მიზანი.⁵¹ შესაბამისად, მტკიცებულება დასაშვები იქნება, როცა აღნიშნული თანხვედრაში იქნება დარღვეული ნორმის მიზნის დაცვასთან.⁵² თუმცა, აღინიშნება, რომ ეს თეორია სირთულეებს აწყდება იმ შემთხვევაში, როდესაც დარღვეულ ნორმას რამდენიმე მიზანი ახასიათებს.⁵³

მეცნიერებაში განვითარებული თეორიების პარალელურად გერმანიის სამართლებრივ პრაქტიკაში განვითარდა ყოველ კონკრეტულ შემთხვევაში დიფერენცირებული ე.ნ. ანონ-დანონვის თეორია,⁵⁴ რომლის ფარგლებშიც ხდება ისეთი გარემოებების გათვალისწინება, როგორებიცაა მაგ.: კანონდარღვევის სიმძიმე, დაზარალებულის დაცვის ინტერესი, ჩადენილი დანაშაულის სიმძიმე და ა.შ.⁵⁵

ყალიბება, რომლის თანახმად, კანონდარღვევით მოპოვებულ მტკიცებულებებზე უარის თქმის შემთხვევაში შესაძლებელი ხდება პროცესის სამართლიანობის აღდგენა, თუმცა გასათვალისწინებელია კანონდარღვევის სიმძიმის ხარისხი, იხ. *Heghmanns, Michael*, Beweisverwertungsverbote, in: Rotsch, Thomas (Hrsg.), Zehn Jahre ZIS – Zeitschrift für Internationale Strafrechtsdogmatik, 1. Aufl., 2018, S. 873-874.

⁵¹ *Heghmanns, Michael*, Beweisverwertungsverbote, in: Rotsch, Thomas (Hrsg.), Zehn Jahre ZIS – Zeitschrift für Internationale Strafrechtsdogmatik, 1. Aufl., 2018, S. 872; *Rogall, Klaus*, Gegenwärtiger Stand und Entwicklungstendenzen der Lehre von den strafprozessualen Beweisverboten, ZStW, 91 (1979), 1, 26.

⁵² *Roxin Claus/Schünemann, Bernd*, Strafverfahrensrecht, 27. Aufl., 2012, §24, Rn. 24; *Eisenberg, Ulrich*, Beweisrecht der StPO, Spezialkommentar, 8. Aufl., 2013, Rn. 364, 365.

⁵³ *Heghmanns, Michael*, Beweisverwertungsverbote, in: Rotsch, Thomas (Hrsg.), Zehn Jahre ZIS – Zeitschrift für internationale Strafrechtsdogmatik, 1. Aufl., 2018, S. 872.

⁵⁴ BGHSt 19, 325 (332f.); 24, 125 (130); 37, 30 (32); 54, 59 (87).

⁵⁵ ანონ-დანონვის პრინციპის დოგმატური დასაბუთება უპირველესად გერმანელ მეცნიერს როგალს ეკუთვნის, იხ.: *Rogall, Klaus*, Gegenwärtiger Stand und Entwicklungstendenzen der Lehre von den strafprozessualen Beweisverboten, ZStW, 91 (1979), 1 და მომდევნო გვერდები; *Heghmanns, Michael*, Beweisverwertungsverbote, in: Rotsch, Thomas (Hrsg.), Zehn Jahre ZIS – Zeitschrift für Internationale Strafrechtsdogmatik, 1. Aufl., 2018, S. 874; *Greco, Luis*, Warum gerade Beweisverbot? Ketzerische Bemerkungen zur Figur des Beweisverwertungsverbots, in: Rogall Festschrift, 2018, S. 485.

ანონ-დანონვის პრინციპის ძირითად პრობლემად მეცნიერებაში განიხილება არა მხოლოდ დანაშაულის სიმძიმის გათვალისწინება, ასევე, ანონ-დანონვის პროცესი, რომელიც არ არის დადგენილი, მეთოდურად ძნელად გასაგები და შესაბამისად, შედეგიც მეტ-ნაკლებად შემთხვევით ჩამოყალიბებული.⁵⁶

სამეცნიერო ლიტერატურაში შემოთავაზებული თეორიების პლურალიზმის მიუხედავად, ვერ მოხდა მტკიცებულებათა შეფასებისა და მათი დაუშვებლად ცნობის შესახებ ყველასთვის მისაღები, ოპტიმალური კონცეფციის შემუშავება. ბოლო წლებში სამეცნიერო ლიტერატურაში გაჩნდა პრობლემის გადაჭრის ახალი ალტერნატიული შეთავაზებები. ერთ-ერთი ალტერნატიული შეთავაზების თანახმად, პროცესში კანონდარღვევის სანქციონირება უნდა გულისხმობდეს არა ბრალდებულის „დაჯილდოებას“ (მტკიცებულებათა დაუშვებლად ცნობის შედეგად), არამედ კანონით დადგენილი წესის დამრღვევი სისხლის სამართლებრივი დევნის ორგანოს წარმომადგენლის დასჯას.⁵⁷ მაგ.: მოსამართლის განჩინების სავალდებულობის განზრახ და თვითნებურად დამრღვევი პოლიციელი, გამოძიებელი შესაძლოა დაისაჯოს საცხოვრებელი სახლის ხელშეუხებლობის დარღვევისთვის, დანაშაულის პროვოკაციის მომწყობმა კი პასუხი აგოს, როგორც ნამქეზებელმა.⁵⁸ მეორე ალტერნატიულ შეთავაზებად განიხილება კომპენსაციის მოთხოვნის უფლება არა მარტო დარღვეული საკონსტიტუციოსამართლებრივი უფლების გამო, არამედ სამართლიანი სასამართლო უფლების დარღვევის გამო.⁵⁹

⁵⁶ აღნიშნული განპირობებულია შესაფასებელი ფაქტორების სახეობითა და რაოდენობით; კონკრეტულ შემთხვევათა ინდივიდუალური შეფასება ანონ-დანონვის პრინციპითა და გაურკვეველი შედეგით კი აშკარად არ შედის სამართლის სიცხადის, განჭვრეტადობის ინტერესში, იხ. *Heghmanns, Michael, Beweisverwertungsverbote*, in: *Rotsch, Thomas (Hrsg.), Zehn Jahre ZIS – Zeitschrift für Internationale Strafrechtsdogmatik*, 1. Aufl., 2018, S. 875-877.

⁵⁷ *Greco, Luís, Warum gerade Beweisverbot? Ketzerische Bemerkungen zur Figur des Beweisverwertungsverbots*, in: *Rogall Festschrift*, 2018, S. 513.

⁵⁸ *Greco, Luís, Warum gerade Beweisverbot? Ketzerische Bemerkungen zur Figur des Beweisverwertungsverbots*, in: *Rogall Festschrift*, 2018, S. 513.

⁵⁹ *Greco, Luís, Warum gerade Beweisverbot? Ketzerische Bemerkungen zur Figur des Beweisverwertungsverbots*, in: *Rogall Festschrift*, 2018, S. 514.

IV. დასკვნა

განხილული სამართლებრივი პოზიციების შეჯამების სახით შეიძლება ჩამოყალიბდეს მტკიცებულებათა შეფასების პროცესში საჭირო შემდეგი ძირითადი მიდგომები: სისხლის სამართლის საქმეზე ქეშმარიტების გამოკვლევა უნდა იყოს კანონიერ ჩარჩოში მოქცეული,⁶⁰ ის უნდა წარმოებდეს არსებითად მხოლოდ პროცესუალურად დასაშვები საშუალებებითა თუ მეთოდებით, ძირითადი ღირებულებების გათვალისწინებით;⁶¹ მტკიცებულებათა შეფასებისას უნდა გამოიყოს შემთხვევათა ისეთი ჯგუფები, სადაც საქმე ეხება მიზანმიმართულ კანონდარღვევას (სისხლის სამართლებრივი დევნის ორგანოების მხრიდან) და ობიექტურ თვითნებობას, რომელთა დროსაც მტკიცებულებათა დაუშვებლად ცნობა აუცილებელი შედეგი უნდა იყოს;⁶² ამასთან, მტკიცებულებათა შეფასებისას მის დაუშვებლად ცნობას არ უნდა მოჰყვეს ბრალდებულის სამართლებრივი მდგომარეობის დამძიმება.⁶³

⁶⁰ როგორც გერმანიის ფედერალურმა სასამართლომ დაადგინა, სისხლის სამართლის საქმეზე ქეშმარიტება „ყველაფრის ფასად არ უნდა დადგინდეს“, იხ.: *BGHSt 14, 358, 365; 31, 304, 309; 38, 214, 220.*

⁶¹ *Eisenberg, Ulrich, Beweisrecht der StPO*, 10. Aufl., 2017, S. 139, Rn. 329; *BGH 14, 365; 19, 329; 31, 308.*

⁶² *Heghmanns, Michael, Beweisverwertungsverbote*, in: *Rotsch, Thomas (Hrsg.), Zehn Jahre ZIS – Zeitschrift für Internationale Strafrechtsdogmatik*, 1. Aufl., 2018, S. 881.

⁶³ *Roxin, Claus/Schäfer, Gerhard/Widmaier, Gunter, Mühlenteichtheorie*, *StV 11/2006*, 655, 656, 660.